

Nederland gaat slaapwandelend een nieuwe wereldoorlog in

opinie

Kernoorlog Er wordt te weinig gekeken naar een staakt-het-vuren met Rusland betogen [Ewald Engelen](#) en [Martijntje Smits](#).

Ewald Engelen is hoogleraar financiële geografie.

Martijntje Smits is techniekfilosoof en initiatiefnemer van de Vierde Golf.

Twee jaar na de brute Russische invasie van Oekraïne telt de balans grote aantallen doden, immense verwoestingen en miljoenen gevluchte Oekraïners. Bovendien is er ondanks de massieve militaire steun van de VS en de lidstaten van de EU geen enkel uitzicht op een spoedig einde aan de oorlog of ook maar op een weg daarheen. Alles suggereert dat er tussen de strijdende partijen een patstelling is ontstaan en dat voortzetting van de gevechten het humanitaire lijden en de verwoestingen alleen maar zullen verergeren. Als ‘winnen’ van een kernmacht überhaupt al een optie was.

Toch blijven westerse regeringen op dezelfde trom slaan: meer militaire steun met grotere en complexere wapensystemen zou de enige taal zijn die Poetin verstaat. Afgelopen week escaleerde president Macron verder toen hij toekomstige deelname van Franse troepen aan Oekraïense kant niet uitsloot, een geluid dat herhaald werd door [de Nederlandse generaal Eichelsheim](#). Poetins voorspelbare antwoord was dat meevechten een derde Wereldoorlog zou inluiden.

In de stoet van hooggeplaatste militairen en NAVO-functionarissen die er in de media op hameren dat Poetin een existentiële bedreiging is, voegde zich in deze krant afgelopen zaterdag ook oud-vredesactivist [Roel van Duijn](#) (2/3). Hij stelde dat de productie van wapens, inclusief atoomwapens, prioriteit moet krijgen. Van Duijn kan gerust zijn: zijn wens is allang in vervulling gegaan met de meer dan 450 miljard dollar die de NAVO uittrekt, waarvan een substantieel deel terecht komt bij de Amerikaanse wapenindustrie.

Burgers krijgen zelden een pacifistisch perspectief te horen

Het is wat ons betreft tijd voor een herbezinning op deze strategie. Het antwoord op de uitzichtloze situatie aan het Oekraïense front kan niet zijn om domweg hetzelfde te blijven doen. Aan het eind van de doodlopende steeg ligt niet het antwoord verstopt op de essentiële vraag hóe er een eind aan de oorlog kan komen. Integendeel, meer van hetzelfde leidt slechts tot verdere escalatie, met alle risico's van dien. De discussie over de vraag hoe deze oorlog te beëindigen moet dan ook op een andere manier worden gevoerd. Herbezinning begint met het openen van ruimte in het politieke en publieke debat voor oplossingsrichtingen, zoals een staakt het vuren en uiteindelijk vredesonderhandelingen.

Verkettering van dissidente opinies

In de huidige duiding van het conflict wordt voortdurend verwezen naar de Britse premier Neville Chamberlain, die Hitler tegemoet kwam maar de Tweede Wereldoorlog niet wist te voorkomen. Ook al leren de nieuwste historische inzichten dat het Chamberlain om het winnen van tijd ging die tijdens de Slag om Engeland twee jaar later goed van pas kwam, in het publieke debat luidt de historische les nog steeds: met dictators valt niet te onderhandelen.

De Amerikaanse veiligheidsexpert Benjamin Abelow gebruikt een andere historische analogie. Hij wijst erop dat de NAVO in de aanloop naar deze oorlog de veiligheidsbelangen van Rusland herhaaldelijk negeerde, zoals andersom in 1962 de Sovjet-Unie de veiligheidsbelangen van de VS bedreigde toen zij raketten op Cuba plaatste. Anders dan Chroesjtsjov toen, betoont het Westen nu geen enkele 'strategische empathie' met Poetins Rusland. In weerwil van eerdere toezeggingen heeft het Westen de eigen invloedssfeer steeds verder richting de Russische grens verlegd. Abelows les luidt derhalve: terughoudendheid, empathie en de-escalatie.

Maar wie in het huidige publieke debat zo'n standpunt naar voren brengt, wordt stevast weggezet als Poetinversteher of op zijn best als hedendaagse Chamberlain. Dit verketteren van dissidente opinies leidt tot een gevaarlijke versmalling van het publieke, democratische debat. De kern van een democratisch debat is nu juist dat meerdere wereldbeelden en pluriforme kennis en inzichten kunnen worden ingebracht, om zo tunnelvisie en groepsdenken te voorkomen. Zo wordt een hoogwaardiger besluitvorming mogelijk, gebaseerd op weging van meerdere perspectieven.

Angstcultuur

Hoe valt te verklaren dat de vele pacifistische organisaties en initiatieven die Nederland van oudsher kent niet of nauwelijks tot het publieke debat doordringen terwijl ze net als vroeger welig tieren? Vertegenwoordigers van de Nederlandse krijgsmacht kunnen in de media kritiekloos vertellen over de militaire bedreigingen, maar burgers krijgen daar zelden een ander, meer pacifistisch perspectief te horen. Zo construeren politiek en media een consensus die niet wordt uitgedaagd en dreigen we slaapwandelen een volgende wereldoorlog in te stappen.

Wat ons betreft is het tijd voor een minder eenzijdige benadering van de vraag: hoe komt er een einde aan deze oorlog? Er moet een krachtige internationale diplomatieke druk worden uitgeoefend op Rusland om het vuren te staken en om de tafel te gaan zitten. Zoals oud-minister Jan Pronk in 2023 in een lezing stelde, is daarbij aandacht nodig voor een nieuwe internationale veiligheidsstructuur, waarin ook ruimte moet zijn voor de vraag hoe de Russische veiligheidsbelangen geborgd kunnen worden.

Wij roepen derhalve de media en de politiek op om meer open te staan voor andere perspectieven en wat kritischer te zijn jegens de angstcultuur die wordt aangewakkerd door vertegenwoordigers van het militair-industriële complex. En te stoppen met het diskwalificeren van alternatieven voor wapengeweld. Daarmee zou al een hoop gewonnen zijn.